

Asia: VN/18359/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi kaivostoiminnasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lapin ELY-keskus kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi kaivostoiminnasta (VN/18359/2023).

Lapin ELY-keskuksen Luontoympäristöyksikkö lausuu malminetsinnän osalta seuraavaa:

1 § Ilmoitus etsintätöihin liittyvästä näytteenotosta

Pykälän mukaan ilmoitusvelvollisuus ei koske sellaisia toimenpiteitä, joita on jokamiehen oikeuksien nojalla pidettävä sallittuna tai joista aiheutuu enintään vähäisiä harmittomia jälkiä.

Lapin ELY-keskus haluaa kiinnittää huomiota siihen, että myös pienimuotoinen näytteenotto voi vaarantaa luonnonsuojelulla suojeltuja luontoarvoja, mikäli toiminta kohdistuu esimerkiksi rauhoitetun lajin tai tiukasti suojellun lajin tai luontotyyppien esiintymään. Muun muassa luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisten serpentiiniluontotyyppien kohdalla ultramafisten kivilajien paljastumiin kohdistuva kivinäytteenotto voi aiheuttaa luontotyyppien heikentymistä ja siten vähäistä harmitonta jälkeä suurempia vaikutuksia, mikäli se kohdistuu luontotyyppien hyvin pienialaisina kasvustoina kasvavien sammal-, jäkälä- tai muiden lajien esiintymiin.

Kaivoslain 8 § ei edellytä lähettämään ilmoituksia etsintätöistä ELY-keskukselle. ELY-keskus pitää tärkeänä, että tällöin jollain muulla menettelyllä huomioidaan, että etsintätöillä ei aiheuteta muussa lainsäädännössä, kuten luonnonsuojelulaissa, kiellettyä seurausta.

2 § Malminetsintäalueella tapahtuvista maastotöistä, kiinteistön omistajan suostumuksella tapahtuvasta malminetsinnästä ja rakennelmista ilmoittaminen

Asetusluonnoksessa asetetaan määräaika malminetsinnän ilmoituksille. ELY-keskus pitää määräajan asettamista tarpeellisenä ja selkeyttävänä lisäyksenä. Ajoittain ilmoituksia maastotöistä on toimitettu ELY-keskukselle hyvinkin lyhyellä, paikoin alle viikon varoajalla. Koska ilmoitusmenettelyn tarkoituksena on antaa ympäristöviranomaiselle mahdollisuus ryhtyä tarvittaviin luonnonsuojelu- tai ympäristönsuojelulain mukaisin toimenpiteisiin (HE 273/2009 vp, s. 82), on riittävän määräajan asettaminen perusteltua. Kahden viikon määräajassa kaikkiin ilmoituksiin ei kuitenkaan välttämättä ehditä reagoimaan. ELY-keskus pyytää harkitsemaan määräajan pidentämistä. Esimerkiksi kullanhuhdonnan kohdalla määräaika on yksi kuukausi (7 §).

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan ilmoituksesta on käytävä ilmi arvioi maastotöiden vaikutuksista ympäristöön. ELY-keskus kiinnittää huomiota, että kaivoslain 34 §:n (259/2017) 2 momentin 6 kohdan (578/2019) myös malminetsintälupahakemuksessa on esitettävä selvitys toiminnan ympäristö- ja muista vaikutuksista ottaen huomioon suunniteltujen toimenpiteiden laatu ja laajuus. ELY-keskus on havainnut pientä epäselvyyttä siinä, mikä ero lupa- ja ilmoitusvaiheen arvioinneilla on tarkoitus olla ja toivoo asiaan selvennystä.

4 § Selvitys malminetsintäalueen tutkimustöistä ja – tuloksista

ELY-keskus pitää kannatettavana ja sosiaalista hyväksyttävyyttä lisäävänä malminetsintäyhtiöiden veloitetta järjestää vuosittain yleisölle avoin tilaisuus, jossa kerrotaan tehdyistä ja suunnitelluista tutkimustöistä sekä niiden vaikutuksista.

Pykälän mukaan tilaisuudesta on ilmoitettava muun muassa kunnille ja muille asian kannalta merkittävälle viranomaisille. Pykälässä on mainittu, että tilaisuuden tulee palvella myös viranomaisten tietotarpeita. Vaikka tilaisuuksien konsepti onkin yleishyödyllinen, haluaa ELY-keskus tuoda esille, että Lapin malminetsintäalueiden määrän huomioiden ei liene realistista, että esimerkiksi ELY-keskus voisi säännönmukaisesti osallistua kyseisiin tilaisuuksiin. Näin ollen viranomaisten tietotarpeiden täyttämisen tulisi oletusarvoisesti tapahtua muuta kautta, ja kyseisten tilaisuuksien toimia siltä osin vain täydennyksenä.

17 § Malminetsintälupahakemus

Pykälässä säädettäisiin malminetsintälupahakemuksen tarkemmasta sisällöstä. Pykälän 1 momentin 8 kohdan nojalla hakemuksessa tulisi olla tutkimussuunnitelman toteutumiseen liittyvät tiedot suojelun kannalta merkittävistä luonto- ja kulttuuriarvoista malminetsintäalueella. Muistiossa on

todettu, että selvitykseen tulisi sisältyä viranomaisten rekistereistä saatavilla olevat tiedot. Asianyhteydessä ei kuitenkaan ole tarkemmin avattu, mihin rekistereihin siinä viitataan. ELY-keskus katsoo, että tietoihin suojelun kannalta merkittävistä luontoarvoista tulisi sisältyä mm. tiedot suojelu- ja Natura-alueista, suojelluista luontotyypeistä ja tiedossa olevasta huomionarvoisesta lajistosta. Valtaosa näistä tiedoista on nykyään avointa aineistoa ja saatavilla SYKE:n ja Lajitietokeskuksen kautta. Sensitiivisten lajien havaintotiedot on saatavilla aineistopyynnöllä Lajitietokeskuksesta. ELY-keskus korostaa, että lähtökohtaisesti tulisi olla toimijan vastuulla olla selvillä toimintansa ympäristövaikutuksista. Ei-julkisten rekitsteritietojen osalta on perusteltua, että ELY-keskus tarkentaa ja täydentää tietoja. Lisäksi ELY-keskus haluaa tuoda esille, että viranomaisten rekisterit eivät Lapin alueella ole kattavia erilaisten luontoarvojen osalta.

18 § Hakijan selvitys malminetsintälupahakemuksen mukaisen toiminnan vaikutuksista alueen saamelaiskulttuuriin

Pykälässä tarkennetaan kaivoslain 34 §:n 4 momenttia, joka koskee saamelaiskulttuuriin kohdistuvien vaikutusten arviointia. Muistiossa on todettu, että toiminnan vesistö- ja ympäristövaikutukset arvioidaan tarvittaessa osana esimerkiksi vesilain (587/2011) ja ympäristönsuojelulain (527/2014) lupaharkintaa. Tämä antaa ymmärtää, että niitä ei käsiteltäisi malminetsintäluvan yhteydessä. ELY-keskus kiinnittää huomiota, että kuten edellä on mainittu, jonkinasteiseen ympäristövaikutusten arviointiin velvoittavat myös kaivoslain 34.2 §:n 6 kohta ja nyt lausunnolla olevan asetuksen 2.1 §:n 5 kohta. Myös kyseisen kirjauksen osalta olisi toivottavaa selventää, mikä kuuluu minkäkin menettelyn alle.

Käytännön epäselvyyttä havainnollistaneen, että yhtäältä malminetsintälupien määräyksissä on tyypillisesti viittauksia sekä vesilakiin (esim. 2 luvun 11 §, eräiden vesiluontotyyppien suojelu) että ympäristönsuojelulakiin (esim. 17 §, pohjaveden pilaamiskielto), mutta toisaalta sekä tässä asetusluonnoksen muistiossa että erinäisissä hallinto-oikeuksien päätöksissä on katsottu, että vesi- ja ympäristönsuojelulain mukaiset asiat tulisi ratkaista näiden lakien mukaisissa prosesseissa.

35 § Lupahakemuksesta kuuluttaminen

ELY-keskus katsoo, että Natura-alueeseen vaikuttavien hakemusten kohdalla nähtävillä pidettävien hakemusasiakirjojen tulisi sisältää Natura-arvioinnin ja siitä annettujen lausuntojen julkiset versiot, mikäli kyseiset asiakirjat on siinä vaiheessa toimitettu lupaviranomaiselle. Luonnonsuojelulain mukaan viranomaisen saa pääsääntöisesti myöntää luvan vain, jos hanke tai suunnitelma ei merkittävästi heikennä Natura –alueen luonnonarvoja. ELY-keskuksen ja aluetta hallitsevan viranomaisen lausunnoille on annettava huomattava paino Natura 2000 -alueen heikentymistä koskevassa arvioinnissa (Hallituksen esitys luonnonsuojelulaiksi HE76/2022). Natura-arviointi ja siitä annetut lausunnot ovat siten keskeisiä luvan myöntämiseen vaikuttavia dokumentteja.

37 § Lupapäätöksen sisältö

Kaivoslain 65 §:n mukaan päätöksessä on vastattava lausunnoissa, muistutuksissa ja mielipiteissä esitettyihin yksilöityihin vaatimuksiin. ELY-keskus pitää kannatettavana, että lupapäätösten ymmärrettävyydestä pidetään huolta ja niitä yhdenmukaistetaan muun ympäristölainsäädännön kanssa antamalla asetuksella tarkempia säännöksiä lupapäätösten perusteluista. ELY-keskus kannattaa ehdotettuja lisäyksiä.

Pasanen Jari
Lapin ELY-keskus

Mäkelä Maija
Lapin ELY - Luontoympäristöyksikkö